

گزارشی از چهارمین نمایشگاه خوش نویسی «گلاب اشک» در نگارخانه رضوان وقتی قلم مرثیه محتشم را روایت می‌کند

عکس: نشرین لاثانی عاشورا

ریحانه موسوی| در روزهایی که عطر محرم در کوچه ها و دل ها پیچیده و نوای سوگواری سیدالشهدا^(ع) طنین انداز است. نگارخانه رضوان میزبان نمایشگاهی است که روایت عاشورا را نه با بیان واژه، بلکه با ظرافت قلم و هنر خوش نویسی به تصویر می کشد. چهارمین دوره نمایشگاه «گلاب اشک» با نمایش سطرنویسی ترکیب بند ماندگار محتشم کاشانی به خط شکسته نستعلیق استاد علی اکبر رضوانی و تذهیب فاطمه رضوانی، جلوه‌ای از پیوند هنر ایرانی با فرهنگ عاشورا را پیش روی علاقه مندان قرار داده است؛ رویدادی که چهار سال پیاپی با هدف پاسداشت هنر خوش نویسی و زنده نگه داشتن مفاهیم عاشورایی برگزار می شود.

به همین مناسبت، گفت‌وگویی کرده‌ایم با علی اکبر رضوانی، خالق و برگزارکننده این نمایشگاه. تا از انگیزه شکل‌گیری «گلاب اشک»، انتخاب اشعار محتشم کاشانی و جایگاه هنر خوش نویسی در انتقال مفاهیم عاشورا بیشتر بدانیم.

● تلاش برای پاسداشت حرمت خط مقدس

علی اکبر رضوانی با بیان اینکه برگزاری نمایشگاه های عاشورایی از سال ۱۳۸۱ آغاز شده است، گفت: نامی که با عنوان «گلاب اشک» انتخاب کرده‌ام، چهارمین دوره خود را پشت سر می‌گذارد. در این نمایشگاه حدود پنجاه قطعه به خط شکسته نستعلیق وجود دارد که حاصل تلاش یک سال گذشته‌ام است. همچنین دوازده بند محتشم کاشانی که با «باز این چه شورش است که در خلق عالم است» آغاز می‌شود و جزو اشعار مهم در تاریخ ادبیات عاشورایی به شمار می‌رود، در این نمایشگاه ارائه شده است.

وی تداوم برگزاری این سلسله‌نمایشگاه های عاشورایی را عنایت امام حسین^(ع) دانست و بیان کرد: در این آثار سعی کرده‌ام نسبت میان محتوا و صورت، کلام و تجسم، واندوه تاریخی و بیان معاصر، درسطحی متوازن شکل گیرد. ترکیب‌بندی ها با اتکا به ظرافت های هندسی و احساسی خط شکسته نستعلیق، تلاش می‌کنند تا حرمت خط مقدس را پاس دارند و از سوی دیگر، امکان خوانشی معاصر از سنت خوش نویسی ایران را فراهم آورند.

این هنرمند معتقد است همه خطوط می‌توانند در نگارش اشعار عاشورایی به هنرمندان کمک کنند. من نیز به سهم خود، به عنوان یک هنرمند شیعه، سالیان سال است که سعی کرده‌ام نقش و سهمی اندک در این زمینه داشته باشم و آن را در قالب نمایشگاه ارائه می‌دهم.

رضوانی بیان کرد: در طول تاریخ، خوش نویسی به شکلی امانت دار خاص اشعار بوده و آن را صحیح و سالم تا امروز انتقال داده است. در پرده‌هایی که در مساجد، تکایا، تابلوها و خیابان ها نصب می‌شود، خط حرف اول را می‌زند و اگر این هنر نباشد، پیامی انتقال داده نمی‌شود.

وی مهم‌ترین ویژگی یک اثر خوش نویسی ماندگار، دارای زیبایی بصری و مفهوم را انتخاب متن مناسب، تمرین درست و تلاش هنرمند دانست و ادامه داد: فرم، ترکیب و نقشی که به عنوان تذهیب در آن به کار برده می‌شود، می‌تواند اثر را ماندگار کند. علاوه بر این، اخلاص درونی فرد نیز تأثیر خود را دارد.

● خوش نویسی، هنری با کلام ناب

این خوش نویس درباره چرایی ماندگاری اشعار محتشم کاشانی در طول تاریخ گفت: عنایت خدا و امام حسین^(ع) و عشق و ارادت شاعر چنین اتفاقی را رقم زده است. محتشم کاشانی اشعاری را در سوگ عزیزانش می‌سروده است و به تعبیر خود، حضرت زهرا^(س) را خواب می‌بیند که به او می‌گویند: «شما که چنین خوب برای سوگ شعر می‌گوی، چرا در سوگ فرزند من خاموش هستی؟» اثر او نیز از همین جا شروع می‌شود. وی در پایان صبر، حوصله و تلاش را رمز موفقیت در هنر خوش نویسی دانست و بیان کرد: خوش نویسی هنری است که با کلام ناب سروکار دارد. کسانی که به سمت این هنر قدم بردارند، به نوعی خود را بیمه می‌کنند.

قفسه

تگاهی به نمایشنامه «ضیافت درندگان»، نوشته واهه کاجا

به چالش کشیده شدن مرزهای اخلاق در یک مهمانی معمولی

خادم| جنگ از موقعیت هایی است که در آن تراکم وضعیت هایی که آدم ها باید در آن تصمیم های سخت و سرنوشت ساز بگیرند، زیاد است، چه برای آن ها که در خط مقدم هستند و چه آن ها که کیلومترها دورترند و جنگ غیرمستقیم بر زندگی، دیدگاه ها و روابطشان تأثیر می‌گذارد. همین موقعیت و وضعیت ها که سرشار از کشمکش است، برای نویسندگان و نمایشنامه نویسان و فیلم سازان سوزه های بسیاری در خود دارد. حتی اگر دهه ها یا سده ها از آن جنگ گذشته باشد، موقعیت های انسانی آن کهنه نمی‌شود.

واهه کاجا در نمایشنامه تحسین شده «ضیافت درندگان» یکی از همین موقعیت ها را دست مایه کارش کرده است. در خلاصه نمایشنامه آمده است: «چند دوست در خانه سوفی جمع می‌شوند تا تولدش را جشن بگیرند. جنگ جهانی دوم است و فرانسه در اشغال نازی هاست. فضای شهر سنگین و سهمگین است. اما مهمان ها یکی یکی می‌رسند و می‌کوشند اوقات خوشی را با یکدیگر بگذرانند، از بحث های جدی و موضوعات حساس پرهیز می‌کنند، می‌نوشند و می‌رقصند و هدیه می‌دهند. اما به یک باره با حادثه‌ای بقاوامنیتشان به خطر می‌افتد و ضیافت دوستانه تبدیل می‌شود به «ضیافت درندگان» نقاب ها برداشته می‌شوند.»

به ترجمه در ادامه مقدمه اش درباره این اثر نوشته است: «نمایشنامه واهه کاجا نه درباره جنگ است و نه درباره اشغال، بلکه درباره انسان هایی است که باید در لحظه خطر، میان نجات خود و مسئولیتشان در قبال دیگری، دست به انتخاب بزنند. در ضیافت درندگان، گاهی تنها یک تصمیم مرز قربانی و جلا د را تعیین می‌کند، تصمیمی که تحت فشار و اضطراب گرفته می‌شود. [...]»

ضیافت درندگان / نوشته واهه کاجا / ترجمه شهلا حائری / نشر نی، ۱۴۰۵/ ۱۱۲ صفحه / ۴۸۰ هزار تومان

نگاهی به مستندهای ساخته شده از سوگواری ملت‌ها برای امام حسین^(ع)

ردپای عاشورا در جغرافیای جهان

شکیبا افخمی راد

درنگ

عزاداری برای امام حسین^(ع) به جغرافیای ایران و کشورهای شیعه نشین محدود نیست. در گوشه و کنار جهان، از جنوب آسیا تا قلب اروپا، میلیون ها نفر با زبان ها، قومیت ها و حتی مذاهب مختلف، در ایام محرم یاد و نام سیدالشهدا^(ع) را گرامی می‌دارند. این گستردگی فرهنگی و مذهبی، در سال های اخیر سوزۀ تولید مجموعه ای از مستندهای تلویزیونی و سینمایی شده است. آثاری که تلاش می‌کنند جلوه های متنوع عزاداری محرم و نفوذ فرهنگ عاشورا را در کشورهای مختلف به تصویر بکشند.

ترکیه میزبان آیین های محرمی

پذیرای همه شهروندان بدون توجه به دین و مذهب آنان است. درواقع، مستند «عزاداری در ترکیه»، نشان می‌دهد که چگونه آیین های محرم در ترکیه علاوه بر استانبول است؛ محلی که هر سال با هدف تقویت وحدت مسلمانان برپا می‌شود و

مستند «عزاداری در ترکیه»، ساخته سیدمحسن موسوی، روایتی از آیین و آداب و رسوم مردم این کشور در برگزاری مراسم ماه محرم ارائه می‌دهد. در این مستند، مراسم زنجیرزنی، اجرای نمایش های تمثیلی از واقعه کربلا، برگزاری نمایشگاه های عکس از عزاداری شیعیان، رسومی چون پوشیدن پیراهن سفید روی لباس مشکی به معنی کفن و استفاده از نمادهای ویژه عزاداری به تصویر کشیده شده است. یکی از بخش های درخورتوجه این اثر، روایت «چادر عاشورا» در استانبول است؛ محلی که هر سال با هدف تقویت وحدت مسلمانان برپا می‌شود و

تایلند در مسیر گسترش تشیع

و مساجد متعددی دارند. آنان محرم هر سال، آیین های سوگواری امام حسین^(ع) را به شیوه ای متناسب با فرهنگ بومی خود برگزار می‌کنند؛ موضوعی که در مستند «ساوادیکا» به خوبی به تصویر کشیده شده است.

مستند «ساوادیکا» به تهیه‌کنندگی و کارگردانی حمید کوهپایه، به سراغ عزاداری جامعه شیعیان تایلند در ماه محرم رفته است.

این اثر ضمن مرور تاریخ ورود اسلام و تشیع به تایلند، نحوه برگزاری مراسم محرم در میان شیعیان این کشور را روایت می‌کند. حضور تاریخی ایرانیان و نقش «شیخ احمد قمی» در گسترش تشیع در تایلند هم یکی از بخش های درخورتوجه این مستند است. شیعیان تایلند بیشتر در بانکوک و چهار استان جنوب این کشور موسوم به پتان ساکن اند و مراکز، مؤسسات، حسینیه ها

روایتی متفاوت از عزاداری اهل سنت در بنگلادش

مراسم گسترده عاشورا و مجموعه ای از آیین ها و باورهای مردمان این کشور، از بخش های اصلی مستند «امام باره» به شمار می‌رود.

مستند «امام باره»، ساخته محمد مهدی خالقی، به بررسی آیین های عزاداری اهل سنت بنگلادش در ماه محرم می‌پردازد. این مستند که بخشی از مجموعه «حسین^(ع)، فراتر از مرزها» است، تصویری متفاوت از سوگواری عاشورا در میان اهل سنت ارائه می‌دهد. «امام باره» تلاش می‌کند با عبور از کلیشه های رایج، واقعیت های موجود در جوامع اسلامی را بازتاب دهد و نشان دهد که محبت به امام حسین^(ع) به یک مذهب خاص محدود نیست. به تصویر کشیدن

روایتگر فعالیت های مذهبی شیعیان در فرانکفورت

اسلامی فرانکفورت، و دیگر دستاوردکاران و شیعیانی که به این مرکز رفت و آمد می‌کنند نیز درباره مجموعه فعالیت ها و ویژگی های این مکان گفت وگو شده است.

مستند «مسجد آبی»، ساخته مجید اسماعیلی، روایتگر فعالیت های مذهبی شیعیان در مرکز اسلامی فرانکفورت است. این مستند به صورت ویژه بر مراسم عزاداری دهه اول محرم در این مرکز تمرکز کرده است و نشان می‌دهد که چگونه شیعیان مهاجر از ملیت های مختلف در قلب اروپا، آیین های عاشورایی خود را حفظ کرده اند. در مستند «مسجد آبی» با حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمود خلیل زاده، امام جماعت و مدیر مرکز

تألیف: مستند امام باره

نفوذ فرهنگ عاشورا در میان مردم هند

هندو به اهل بیت^(ع)، از بخش های مهم این مجموعه سه قسمتی است. درواقع «هند دوستان» نشان می‌دهد که چگونه نام امام حسین^(ع) فراتر از مرزهای مذهبی در میان اقشار مختلف جامعه هند نفوذ کرده است.

مستند سه قسمتی «هند دوستان» به کارگردانی عباس موزون، یکی از آثار شاخص در این حوزه است که به بررسی پیوند معنوی شیعیان، اهل سنت، هندوها و مردم و دولت هند با امام حسین^(ع) و نفوذ فرهنگ عاشورا در عمق باورهای آنان می‌پردازد.

این مستند با نمایش تصاویری کمتر دیده شده از مراسم محرم در شهرهای مختلف هند، مخاطب را با جلوه های متنوع عزاداری در این کشور آشنا می‌کند. گفت وگو با شیعیان هندی، بررسی جایگاه فرهنگ عاشورا در میان اهل سنت و همچنین روایت علاقه یکی از برهمن های برجسته

سوگواری گسترده در میان اقلیت شیعه پاکستان

و حضور پررنگ عزاداران در تاسوعا و عاشورای پردازد. به تصویر کشیدن همدلی اهل سنت با شیعیان و نقش آن ها در تأمین امنیت و خدمت رسانی به هیئت های عزاداری از دیگر نکات برجسته مستند «نور هدایت» است.

شیعیان فقط حدود ۱۵ درصد از جمعیت پاکستان را تشکیل می‌دهند، اما مراسم محرم در این کشور از گستردگی و شکوه شایان توجهی برخوردار است. از همین رو محسن اسلام زاده و سیدمحسن موسوی به سراغ معرفی آیین سنتی مردم پاکستان در ماه محرم و به تصویر کشیدن عزاداری آن ها در مستند «نور هدایت» رفته اند. این مستند به آیین هایی همچون «ماتم دری» که در مکان هایی به نام امام باره برگزار می‌شود و همچنین گرداندن تعزیه (گرداندن ماکتی از شهدای کربلا و بارگاه امام حسین^(ع) در نقاط مختلف پاکستان

عشق مردم نپال به سیداالشهدا^(ع)

امام حسین^(ع) و پیشینه تاریخی عزاداری برای سیدالشهدا^(ع) اختصاص یافته است؛ موضوعی که در آثار رسانه ای کمتر به آن توجه شده است.

مستند «بچه های هیمالیا» به کارگردانی مجید عزیزی، تگاهی متفاوت به فرهنگ و اعتقادات مردم نپال واقع در جنوب آسیا دارد.

این اثر علاوه بر معرفی آداب و رسوم، صنایع دستی و سبک زندگی مردم این کشور، به ریشه های ایرانی و شیعی برخی سنت های فرهنگی نپال اشاره می‌کند.

بخش مهمی از مستند «بچه های هیمالیا» نیز به ارادت مردم این کشور به

آسپای میانه و جلوه هایی از مراسم های اربعین

فرهنگ عاشورایی و حماسه حسینی است؛ دو شهری که علاوه بر تاریخ غنی خود، مراکز مهم شیعه گیری در آسیای میانه شناخته می‌شوند.

مستند «رستخیز عظیم» به کارگردانی حجت ... عدالت پناه، به عزاداری شیعیان کشور ازبکستان در شهرهای تاریخی سمرقند و بخارا می‌پردازد. این مستند ضمن معرفی اماکن مذهبی و فرهنگی این دو شهر، جلوه هایی از مراسم عزاداری اربعین و آیین های سوگواری عاشورا را به تصویر می‌کشد. از دیگر نکات شایان توجه در مستند «رستخیز عظیم» پرداختن به ارتباط تاریخی و فرهنگی ایرانیان با دوشهر سمرقند و بخارا و تأثیر این ارتباطات در گسترش